Vesvese üzerine

“Vesvese nedir? Çok vesvese bazen ibadetlerimize mal oluyor. Vesveseden kurtulmanın bir çaresi var mı? Yoksa hep vesvese ile mi yaşamak zorundayız? Vesveseden yararlanmak imkânı da var mıdır?”

Vesvese, tabiatımızın ve yaratılışımızın bir parçasıdır. İrademiz dışı ve ansızın gelir; bazen bizi rahatsız eder, bazen uyandırır, ikaz eder. Bazen inanç ve itikat meselelerinde gelir o; ve içimize şüpheler atar. Bizi araştırmaya ve doğruları bulmaya sevk eder. Bazen namazın içinde, namazla ilgisi olmayan bir hatıranın tahriki şeklinde gelir; namazdaki huzurumuzu ve huşuumuzu bozar. Bazen yine namazla ilgili, namazda bir yerlerin eksik kaldığı tarzında gelir; ve namazımızda bir eksikliğin var olduğu zehâbına kapılırız. Bazen, abdest alırken gelir ve abdest azalarımızda kuru bir yer var olduğunu zannederiz ve uzuvlarımızı yıkadıkça yıkarız. Bazen temizlik üzerinde ifrata varan bir titizlik şeklinde gelir ve üstümüzü-başımızı, oturup kalktığımız yerleri durmadan inceler dururuz.

Misâlleri artırmak mümkün. Fakat bir konuda müsterih olalım ki, insan vesvesesiz olmaz; vesvese insansız olmaz. Çünkü melek değiliz!… İmtihan dünyasındayız.

Öyleyse vesveseli olmaktan korkmayalım; ancak bunun ifratından ve tefritinden korkalım. Yani ne hastalık derecesinde aşırılık, ne de safdillik derecesinde vurdumduymazlık olmasın; ama normal vesvese olsun içimizde. Vesvese bir ölçüde iç dünyamızın, olaylara karşı müthiş bir sorgulama tekniğidir. Kendimizi sorgulayalım. Vesvese kamçısı olmalı! Ve bizi hep ikaz etmeli, uyanık bulundurmalı.

Ancak nasıl her duygumuzda, a) aşırı duyarlılık, b) duyarsızlık, c) normal duyarlılık olmak üzere üç mertebe var ise, vesvesede de üç mertebe vardır: Vesvesenin de ifratı, tefriti ve itidali vardır. Yani aşırı duyarlılık, duyarsızlık ve normal duyarlılık mertebeleri vardır.

Olmadık şeylerden kuşku duymak ve bunu bir hastalık haline getirmek vesvesenin ifrat, yani aşırı duyarlılık halidir. Bu haldeki aşırı vesveseye imkân ve fırsat tanımayalım; yüz vermeyelim. Vesvesenin aşırı olanı tam bir hastalıktır. Ancak bu hastalığın tedavisi mümkündür. Hatta bir bakıma tedavisi kendi elimizde, kendi

performansımızın içindedir. Böyle ifrat derecedeki vesvesenin nasıl tedavi edilebileceğini Üstad Bedîüzzaman hazretleri Yirmi Birinci Sözde izah eder. Bu derecedeki vesvese için Bedîüzzaman Hazretleri tek cümleyle der ki: "Ehemmiyet verdikçe şişer; ehemmiyet vermezsen söner. Ona büyük nazarıyla baksan büyür; küçük görsen, küçülür."1

Demek, ifrat derecedeki vesvesenin tedavisi kendi elimizde, kendi yaklaşımımızda gizlidir. Bu durumda, vesvese fazla rahatsız ettiğinde dinimizin temel ölçülerini yeterli görüp, vesvesemizi susturacağız. Meselâ lavaboya girerken üzerimizi toplayıp, sözgelişi paçamızı, kollarımızı sıvayıp, sıçratmamaya özen göstererek suyu kullandığımızda artık kalbimiz buna kanaat etmeli, bunu yeterli görmeli. Yeterli görmüyorsa, daha fazla titizlik istiyorsa, biz de buna kulak asmayalım, önemsemeyelim. Ehemmiyet vermeyelim ki, şişmesin. Büyütmeyelim ki, büyümesin.

Namaz kılarken de böyle. Namazın rek'atleri konusunda bazen içimize şüpheler düşer, vesveseler girer. Tam selâm vereceğimiz esnada içimizde bir şüphe: Dört rek'at mi kıldım, üç rek'at mi kıldım? Eyvah! Namazım fasit mi oldu, sahih mi oldu? Oysa aslında"genelde—namazımız tamdır. Bu durumda da, eğer böyle vesveselerle çok sık karşılaşıyor isek; buna hiç itibar etmemeli, selâmı vermeli ve tam kıldığımızı kabul ederek namazdan çıkmalıyız. Yani bu vesvesenin hastalık haline gelmesine izin vermemeliyiz. Eğer ilk defa veya çok nadir olarak böyle bir vesvese ile karşılaşmışsak, düşünürüz, karar veremezsek üç kıldığımızı kabul ederek"çünkü üçte kesinlik vardır—kalkıp bir rek'at daha kılar ve sehiv secdesi yaparız.

Vesvesenin tefrit hali, yani duyarsızlık hali, yani yok hali aklın tefrit mertebesi olan "gabavet"e2 yakın bir haldir ki, hiçbir şeyden haberi olmaz, hiçbir şeyi sorgulamaz, her şeye hemen inanır. Bu derece halk deyimiyle bir nevî safdilliktir. Bu mertebede vesvese hiç yoktur. İnsan hiçbir hatasını, hiçbir kusurunu görmez. Çünkü kendisini sorgulamaz.

Vesvesenin itidal, yani normal hali ise zararsızdır, hatta aklımızın "hikmet"e ve amelimizin "sıhhat"e ulaşmasına vesiledir. Bu bakımdan ifrata varmayan ve galebe çalmayan vesvese Üstad Bediüzzaman Hazretlerinin ifadesiyle, "teyakkuza sebeptir, taharriye daîdir, ciddîyete vesiledir; lâkaytlığı atar, tehâvünü def'eder."3 Yani, uyanık bulunmaya sebeptir, araştırmaya yönlendirir, ciddî bir duruş sergileyip hata yapmamaya vesiledir. Kişi vesvesenin normal haliyle lâkaytlığını atar, vurdumduymazlığı kovar. İbadetlerinde daha bir huşu içine girer.

Fazla vesveseden Allah'a sığınmalı; "Eûzübillâhimineşşeytânirracîm" demelidir. Mutedil, yani normal vesveseden ise şikâyetçi olmamalıdır.

Dipnotlar:

1- Bedîüzzaman, Sözler, s. 248; 2- Bakınız: İşârâtü'l-İ'câz, s.29; 3- Sözler, s.252